

Virtavedet ja kalatalous sekä ns. nollavelvoitelaitokset

Kasvun kaava /Maa- ja metsätalous-jaoston
asiantuntijakuuleminen

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Yleistä

- vesilain mukaisen luvan tarpeessa olevilla vesitaloushankkeilla on monesti vaikutuksia kalakannoille tai kalastukselle
- esimerkiksi virtavesistöön sijoittuva hanke saattaa heikentää vaeltavien kalalajien elinolosuhteita tai vaikeuttaa lajien ylös- ja alasvaellusta taikka viime kädessä estää ne
- hankkeesta vastaava on velvollinen ryhtymään toimenpiteisiin vahinkojen ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi (kalatalousvelvoite) tai maksamaan tällaisten toimenpiteiden kohtuullisia kustannuksia vastaavan maksun kalatalousviranomaiselle (kalatalousmaksu)
- kalakantojen turvaamisen näkökulmasta puutteita sisältyy erityisesti vanhoihin vesitalouslupiin
- toiminnanharjoittajan suoja vesitalousluvan jälkikäteistä muuttamista vastaan on hyvin vahva => vanhoihin vesitalouslupiin voidaan nykysääntelyn puitteissa puuttua rajoitetusti
- erityisen ongelmallisena sääntelyä on pidetty ns. nollavelvoitelaitosten osalta
- nollavelvoitelaitoksella tarkoitetaan vesivoimalaitosta, jonka lupaan ei sisälly kalatalousvelvoitetta tai –maksua koskevaa määräystä
- nämä laitokset ovat pääosin hyvin pieniä ja vanhoja vesivoimalaitoksia, joilla ei merkitystä sähköntuotannon tai sähköjärjestelmän tasapainottamisen kannalta

Nollavelvoitelaitoksia koskeva vesilain tarkistamishanke

- oikeusministeriössä vireillä nollavelvoitelaitoksia koskeva vesilain tarkistamishanke
- <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM039:00/2019>
- hanke osa toimenpidekokonaisuutta, jonka tarkoituksena on elvyttää kansallisia vaelluskalakantoja
- toimet liittyvät yleisempään tavoitteeseen pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa
- perusvalmistelun suorittanut työryhmä jätti mietintönsä oikeusministeriölle 31.3.2023
- mietintö parhaillaan lausuntokierroksella, joka päättyy 31.5.2023
- virkamiesarvion mukaan hanke vietävissä joutuisasti eteenpäin

Lainmuutoksen keskeinen sisältö

- työryhmän esityksen mukaan vesilakiin tulisi sisällyttää säännökset uuden kalatalousvelvoitteen, kalatalousmaksun tai niiden yhdistelmän määräämisestä sellaisen vesivoimalaitoksen lupaan, johon sellaista ei sisälly (3 luvun uusi 21 a §)
- muutokset mahdollistaisivat nollavelvoitelaitosten lupamääräysten tarkistamisen kalatalousasioiden osalta nykyistä helpommin
- lupaviranomainen voisi kalatalousviranomaisen hakemuksesta määrätä 14 §:ssä tarkoitettun kalatalousvelvoitteen, kalatalousmaksun tai niiden yhdistelmän nollavelvoitelaitokselle
- asiasta päätettäessä olisi otettava huomioon kalakantojen elinolosuhteiden ja vaellusyhteyden turvaamisen ja palauttamisen mahdollisuudet vesistössä, muut vesistössä toteutettavat toimenpiteet ja laitoksen merkitys energiahuollon kannalta

Hankkeen vaikutuksia

- lainmuutoksen arvioidaan parantavan vaelluskalakantojen tilaa sekä virtavesien eliöiden vapaata liikkumista vesistöissä edistävien hankkeiden toteuttamista
- lähtökohtaisesti toiminnanharjoittaja vastaa hankkeelle asetettujen lupamääräysten toteuttamisesta
- työryhmän arvion mukaan valtion tulisi eräissä tilanteissa vastata osasta kalatalousvelvoitteen toteuttamisesta aiheutuvista kustannuksista
- lisäksi luvan haltijalla tulisi olla oikeus saada valtiolta korvausta vesivoiman menetyksestä johtuvasta hyödyn olennaisesta vähentymisestä
- hankkeen taloudelliset vaikutukset riippuvat lainmuutoksen lopullisesta sisällöstä ja tulevasta soveltamiskäytännöstä, nämä eivät ole tässä vaiheessa seikkaperäisesti selvillä

